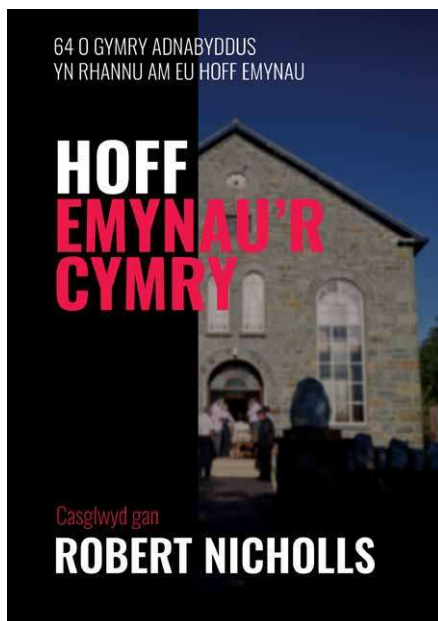


Hoff Emynau'r Cymry, gol. Robert Nicholls (Cyhoeddiadau'r Gair, pris: £9.99)

Dros gyfnod yr haf, gofynnodd golygyddion Cenn@d i nifer o bobl sôn am eu hoff emynau, a hynny fel paratoad ar gyfer cyfrol newydd a oedd ar ei ffordd o'r wasg. Diolch i bawb a gyfrannodd at y gyfres hon yn Cenn@d.

Erbyn hyn cyhoeddwyd y gyfrol honno gan Gyhoeddiadau'r Gair, sef *Hoff Emynau'r Cymry*. Casglwyd y cynnwys ar gyfer y gyfrol gan Robert Nicholls, ac o fewn ei chloriau mae 64 o Gymry adnabyddus yn dewis eu hoff emyn, gan nodi'r rheswm dros y dewis. Mae'r gyfrol bellach yn y siopau, ac ar gael am £9.99. Dyma anrheg Nadolig perffaith i ffrindiau a theulu.



Wrth gyflwyno'r gyfrol, meddai'r awdur:

Buont hwy yn canu uwch fy nghrud,
Uwchben fy machgendod a'm
hieuenctid,
Fel côr o adar Cristionogol.

'Dyna eiriau agoriadol Gwenallt yn ei gerdd "Yr Hen Emynau", ac rwy'n siŵr fod llawer yn gallu tystio ac uniaethu â'r geiriau. Heb os, mae gan yr emyn a'r emyn-dôn le amlwg a blaenllaw yn ein traddodiad llenyddol a cherddorol fel cenedl, ac nid ystrydeb fyddai dweud lle bynnag y bydd Cymry'n cyfarfod â'i gilydd bydd canu emynau yn dilyn yn aml.

'Mae poblogrwydd ein hemynau i'w weld o fewn repertoire ein corau niferus. Er hynny, gyda chynifer o gapeli ac eglwysi'n cau a lleihad sylweddol yn nifer y cymanfaoedd canu a gynhelir, beth fydd dyfodol ein canu cynulleidfaol yn yr unfed ganrif ar hugain, tybed? Wrth gyfeirio at gyflwr canu cynulleidfaol yng Nghymru yn 1955,

ysgrifennodd John Hughes fel hyn yn ei ragair i adran y gerddoriaeth yn *Y Llawlyfr Moliant Newydd*:

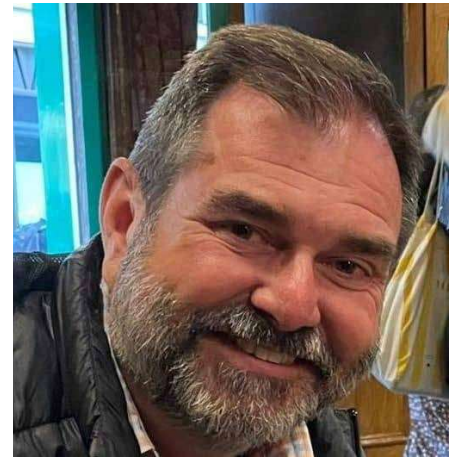
Ond daeth trai ar ymroddiad yr eglwysi, a chollwyd llawer o'r diddordeb a welwyd gynt ynglŷn â'r rhan hon o'r gwasanaeth crefyddol, ac aeth yr Ysgol Gân yn beth pur ddieithr yn yr eglwysi.

'Os oedd hynny'n wir yn 1955, mae'r sefyllfa wedi gwaethgu'n enbyd erbyn hyn! Ond rhaid peidio â digalonnyn llwyr, a'n gwaith a'n dyletswydd yn wir yw ceisio cadw'r fflam ynghyn tra byddom. Brwydrwn i gadw, meithrin a diogelu'r ddawn brin sydd gennym fel Cymry tuag at ganu cynulleidfaol, a thrwy hynny sicrhau parhad rhan bwysig, gyfoethog o'n hetifeddiaeth gerddorol a llenyddol i'r cenedlaethau a ddaw.

'Rwy'n ddiolchgar i Aled Davies, Cyhoeddiadau'r Gair, am y gwahoddiad i lunio'r gyfrol hon ac am fod mor amyneddgar wrth ddisgwyl am ei hymddangosiad. Diolch i bawb sydd wedi cyfrannu gyda'u hoff emyn a rhannu profiadau personol wrth wneud. Synais at yr amrywiaeth o emynau a ddewiswyd; yn wir, ychydig iawn o "ailadrodd" a gafwyd o gwbl, a phan ddigwyddodd hynny roedd stori ac atgof pawb wrth reswm yn wahanol ac yn unigryw iddyn nhw eu hunain. Gobeithio bod eu profiadau hwythau o ddiddordeb a bendith i'r sawl sy'n darllen. Braint yn bersonol oedd cael rhannu un o'm hoff emynau gan Williams Pantycelyn, a phwy'n well na'r Pêr Ganiedydd ei hun i grisialu'r dyhead o greu "nef y nefoedd yn gân heb ddiwedd byth".'

Fel esiampl o gynnwys y gyfrol, dyma gyfraniad yr awdur ei hun:

Robert Nicholls – Brodor o Benclawdd; addysgwyd yn Ysgol Tre-gŵyr a Choleg Prifysgol Cymru, Aberystwyth. Yn organydd ac yn arweinydd corawl adnabyddus yng Nghymru a thu hwnt, sefydlodd Gôr Meibion Taf yng Nghaerdydd yn 2004. Mae wedi arwain Cymnfa Ganu Genedlaethol Awstralia bum gwaith ac wedi ymddangos fel organydd swyddogol yn yr Eisteddfod Genedlaethol yn aml, gan gyfeilio i brif seremonïau'r Orsedd a'r Gymanfa Ganu Genedlaethol. Bu'n Olygydd Cynnwys Diwylliant S4C a Chyfarwyddwr Tŷ Cerdd – Music Centre Wales. Wedi iddo deimlo'r alwad i'w gyflwyno'i hun i'r weinidogaeth Gristnogol, bellach, ers mis Tachwedd 2015, mae'n weinidog ar Eglwys Gymraeg Canol Llundain, eglwys gydenwadol sy'n cyfarfod yn Eastcastle Street, Oxford Circus.



Pan ofynnwyd i mi baratoi'r gyfrol hon ac fel rhan o'r broses cael cyfle i ddewis fy hoff emyn, rhaid cyfaddef fy mod wedi cael trafferth eithriadol a hynny'n bennaf oherwydd bod cynifer ohonynt! Mae'n debyg iawn i orfod dewis hoff ddarn o farddoniaeth neu gerddoriaeth, ac rwy'n siŵr bod llawer yn dibynnu ar deimladau personol ar y pryd – mae adegau o lawenydd, tristwch neu hiraeth yn gallu dylanwadu ar y dewis.

Wrth feddwl am ddyddiau plentyndod a'm magwraeth ym Mhenclawdd, un o'r emynau cyntaf i mi gofio ei ddysgu ar y cof oedd 'Dod ar fy mhen dy sanctaidd law, O dyner Fab y Dyn'. Roedd yn ffefryn mawr yn yr ysgol gynradd, yr Ysgol Sul a'r Gymanfa Ganu flynyddol adeg y Sulgwyn. Geiriau sy'n anodd i blentyn eu deall a'u dirnad, ond geiriau sydd wedi aros gyda mi ar hyd fy oes. Daw ambell linell o'r emyn yn ôl i'r cof o bryd i'w gilydd, a meddyliaf yn aml am linellau fel 'gwna fi yn hoff o wrando cwyn a hoff o faddau bai / ... fel bo i eraill drwof fi adnabod cariad Duw'. Yn sicr mae'r emyn hwn yn dwyn atgofion melys o ddyddiau cymanfaoedd yn y tri chapel ym Mhenclawdd – Y Tabernacl, Bethel a Trinity.

Un arall a'm swynodd pan oeddwn yn yr ysgol uwchradd yn Nhre-gŵyr oedd yr emyn Saesneg 'He who would valiant be ... / Let him come hither', a'r pennill hwnnw sy'n sôn am 'Hobgoblin nor foul fiend' yn peri syndod a rhyfeddod bob amser! Daw eraill i'r cof yn syth, megis 'Hoff yw'r Iesu o blant bychain' ac 'O! rwyf yn hoffi canu, / Canu â chalon iach' gyda'r gytgan swynol yn newid amseriad o 2/2 i 6/8: 'Canaf, mi ganaf, / Hosanna a seiniaf, / Yr Iesu a folaf hyd derfyn fy oes'.

Mae cymaint o emynau yn dwyn atgofion am resymau amrywiol; yn aml mae'r dôn yn apelio'n fwy na'r geiriau, a sôn am 'hoff dôn' fyddwn ni'n aml yn hytrach na hoff emyn, rwy'n siŵr. Ond mae un emyn a thôn yn dal i atseinio yn fy meddwl o hyd, ac rwy'n cofio eu canu ym Methesda, Abertawe, a'r Tabernacl,

[*\(parhad ar y dudalen nesaf\)*](#)

Hoff Emynau'r Cymry, gol. Robert Nicholls

(parhad o dudalen 4)

Penclawdd – y ddau gapel a fu cymaint o ddylanwad arnaf yn ystod blynyddoedd fy ieuencid, a hwnnw yw'r emyn 'O tyred, lôr tragwyddol, / mae ynot ti dy hun / fwy moroedd o drugaredd / nag a feddyliodd dyn'. Y geiriau gan Williams Pantycelyn a'r dôn 'Whitford' gan John Ambrose Lloyd. Y ddau yn cynrychioli'r gorau o'n traddodiad emynyddol a cherddorol, yn fy marn i.

Rwy'n cofio hefyd clywed datganiad eneiniedig o'r emyn a'r dôn ar hen record finyl 'Great Hymns of The Welsh Revival' a recordiwyd yng Nghapel Penuel, Llanllechid, gyda Dr Terry James yn arwain, a'r pregethwr a'r Prifardd William Morris yn rhoi anerchiad byr a ry cychwyn yn sôn am ei brofiad personol ef o ddiwygiad crefyddol 1904. Canu gwyh ac ysbrydoledig yn wir!

O tyred, lôr tragwyddol,
mae ynot ti dy hun
fwy moroedd o drugaredd
nag a feddyliodd dyn:
os deui at bechadur,
a'i godi ef i'r lan,
ei galon gaiff, a'i dafod,
dy ganmol yn y man.

Gwaredu'r saint rhag uffern
a phechod drwg ei ryw,
o safn y bedd ac angau,
a'u dwyn i fynwes Duw,
eu harwain dros fynyddoedd,
a thrwy yr anial chwith,
a grea nef y nefoedd
yn gân heb ddiwedd byth.

William Williams, 1717–91
Caneuon Ffydd, 316

Emyn: 'O tyred, lôr tragwyddol'

Rhan o gerdd hir William Williams, Pantycelyn (gweler adran yr Emynwyr), *Bywyd a Marwolaeth Theomemphus*, oedd yr emyn hwn yn wreiddiol; fe'i cyhoeddwyd am y tro cyntaf yn 1764.

Tôn: 'Whitford'

Cyfansoddwyd y dôn gan John Ambrose Lloyd (gweler adran y Cyfansoddwyr) a'i chyhoeddi am y tro cyntaf yn ei gasgliad o donau *Aberth Moliant* (1873). Pentref yn Sir y Fflint, sir enedigol Ambrose Lloyd, yw Chwittfordd. Roedd yn hoff o enwi tonau ar ôl pentrefi a threfi ei ardal enedigol ynghyd ag ardaloedd eraill, e.e. Abergele, Wyddgrug, Bryn-teg a Wynnstay.



Taro'r Post

Annwyl Olygydd,

Diolch y tro hwn i'm cyfaill coleg, y Parchedig Jim Clarke, am brocio'r meddwl. Cof da amdano'n curo ar ddrws fy ystafell gyda gair o gysur ar ôl un arholiad – ond stori arall yw honno!

Yn rhifyn [5 Hydref](#) mae'n cyfeirio at erthygl yn y *Baptist Times*, lle mae'r Parchedig Richard Hardy yn rhannu ei brofiadau ynglŷn â gwaith gweinidog a 'burnout'. Fe atgoffodd hynny fi am y diweddar annwyl Barchedig Hugh Williams, Rhuddlan, un a bregethai yn dawel a thyner, syml a dirodres, a rhywbeth a ddywedodd ar ei bregeth flynyddoedd maith yn ôl, ac un hefyd a chwaraeodd ran yn fy mynediad i'r weinidogaeth. Fe ddof yn ôl ato yn y man!

Y gwir amdani ydi fod pwyslais, dawn, gallu ac argyhoeddiad pob gweinidog yn wahanol. Fe glywir weithiau fod y Parchedig 'hwn a hwn' yn 'ddyn pobol'. Wedyn fod yna Barchedig arall yn 'ddyn llyfr a stydi', ac wrth reswm mae angen llawer o amser i'r ddau. Dyma efallai oedd rhan o'u cymhelliad a'u galwad i'r weinidogaeth yn y lle cyntaf.

Fe wyddom hefyd y daw ambell ddyletswydd yn fwy naturiol i un gweinidog nag i un arall. Mae'n anodd ei dal hi ymhobman. Ac yma dof yn ôl at ein cyfaill o Ruddlan gynt a beth ddywedodd o'r pulpud tua 30–40 mlynedd yn ôl.

Fe adroddodd am flaenor a wnaeth y sylw wrth ei weinidog nad oedd yn pregethu cystal os oedd wedi cael wythnos brysor o ymweld. Ac meddai'r gweinidog wrtho, 'Wel, Mr Jones, fe gewch un ai fy mhen neu fy nhraed. Chewch chi ddim y **ddau!**'

Mae yna weinidogion sydd wedi cael llawer iawn mwy o brofiad ac sy'n fwy abal ac atebol na fi i gynnig cyngor i weinidogion prin a gwrol sy'n ddechrau ar eu gwaith heddiw. Ond siawns fod yna ychydig o wirionedd yn yr hanesyn hwn, fel canllaw i'w gwaith. Pob bendith iddynt Gweddiwn, bawb, am feddylgarwch a dealltwriaeth yr eglwys yn y gwaith.

Yn gywir iawn,

Iorwerth P. Jones
Rhuthun

Pi Teii

Diddorol oedd darllen am hanes ymweliad y grŵp Mizo â Chymru yn [Cenn@d](#), a gweld eu llun wrth fedd Gwen Rees Roberts yn Llanycil, a barodd imi feddwl am anfon gair atoch. Pan fu côr o Mizoram ar ymweliad â Chymru ychydig flynyddoedd yn ôl, cofir fel y buont hwythau yn Llanycil, a chlywed amdanynt yn canu wrth fedd Pi Teii a'm symbylodd i lunio'r gerdd fach hon.

LLEISIAU

(Cofio Gwen Rees Roberts)

Yr un fechan oedd hi –

Pi Teii –

A hwyliodd dros foroedd

I rannu dysg ac Efengyl ei Harglwydd

O galon eirias:

Yr un fechan

A'i chyfraniad yn ddifedur

I'r genedl a gymerodd at ei chalon.

Hyfryd i'w chlust

Oedd seiniau emynau ein cenedl

Yn adleisio

Uwch brynau gwlad ei mabwysiad.

Cenhedlaeth newydd

A etifeddodd y cof amdani;

Ac yn nhawelwch Llanycil,

Yn asbri eu hieuenctid,

A sirioldeb lliwiau Mizoram,

Safodd côr ger man gorffwys yr Un

Fechan,

Gan ddod â'r gân yn ôl.

Myfanwy Bennett Jones,
Llanfair Pwllgwyngyll